Je to i tvůj PRŮVODCE

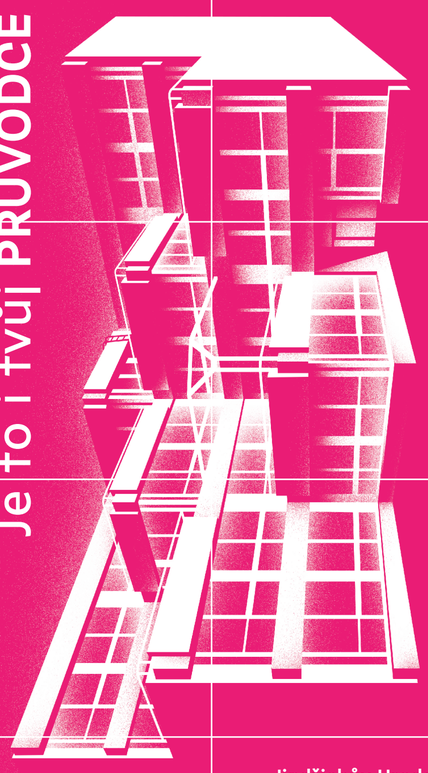

budova Okresní správy silnic, Jarošovská 1126/II, 1978–82, Petr Keil (*1943), (Pragoprojekt)

Jindřichův Hradec
Architektura a veřejný prostor 20. století

ÚVODNÍ SLOVO

Jindřichův Hradec Architektura a veřejný prostor 20. století

Jindřichův Hradec vznikl původně jako středověká osada se šlechtickým sídlem, jehož vlastníky byli postupně páni z Hradce, rod Slavatů a Černínové z Chudenic. Město se již v průběhu středověku stalo důležitým oblastním centrem kultury a umění, církevního života, obchodu a řemesel. Jednou z jeho předností bylo, že leželo na tehdejších důležitých obchodních stezkách směřujících do Rakous. Páni z Hradce zastávali důležité úřady v Českém království, dokázali tak ve 14., ale zejména v průběhu 15. a 16. století vyjednat mnohá privilegia, díky nimž se město stále rozrůstalo a bohatlo. Toto období je zlatým věkem Jindřichova Hradce a výrazně také ovlivnilo jeho podobu, která se dochovala do současnosti. Důležitý podíl na formování tváře města měli také jezuité, kteří sem přišli již v roce 1594. V letech 1773 a 1801 zasáhly město největší požáry v jeho dějinách, kvůli nimž bylo mnoho domů poničeno a v průběhu 19. a počátku 20. století obnovováno. Podoba jednotlivých staveb je tak mnohdy poznamenána těmito dostavbami či opravami. Architektonický charakter historického jádra Hradce určuje původní středověká uliční síť. Díky neprozřetelnosti tehdejší městské samosprávy se rozvoj města v 19. století pozastavil, jelikož nemělo tolik důležité přímé železniční spojení s průmyslovými centry. Jindřichův Hradec se z toho důvodu ve 20. století rozrůstal velice pomalu, nejvíce po 2. světové válce, kdy byla postavena panelová sídliště na jeho okrajích. V samotném centru dříve okresního města vznikaly v průběhu 20. století zejména úřední a školní budovy, méně pak obytné domy. To je také důvod, proč Jindřichův Hradec, jehož centrum je od roku 1961 městskou památkovou rezervací, velice zřídka figuruje v přehledech české moderní architektury.

Nyní v ruce držíte mapu, která se zaměřuje právě na ty nejdůležitější jindřichohradecké architektonické památky 20. století a jejich autory, ale také na monumentální sochařskou tvorbu. Mnohdy, až na výjimky se nejedná o ikonické městské stavby nebo skulptury. Moderní architektura i sochařství jsou zde roztroušeny v různých městských čtvrtích. Rozhodli jsme se proto tuto mapu koncipovat jako souhrn jednotlivých zastávek, ačkoliv vycházíme z procházek městem, které jsme v průběhu let 2017–19 jako iniciativa *Je to i tvoje město* pro veřejnost organizovali. Každý si tak může vybrat zajímavé lokality a propojit si je podle svého uvážení. Z různých důvodů se do mapy nevešly všechny příklady architektury a pomníkové tvorby 20. století, avšak snažili jsme se zařadit ty nejvýznamnější. Na webových stránkách www.jetoitvojemesto.cz naleznete k jednotlivým lokalitám bohatou fotodokumentaci.

1 Vily „Pod Jakubem“, 1988 (projekt), 1990 (realizace), Jiří Střítecký (1954–2012)
B 6
Rodinné domy s ambicí

Dva párové rodinné domy byly jedněmi z prvních staveb v lesoparku pod kostelem sv. Jakuba. Progresivního postmoderního architekta mnoha jazyků, jenž později spolupracoval na bezpočtu developerských projektů (polyfunkční centrum Anděl, Praha – obchodní dům a autobusové nádraží Mercury České Budějovice, Stará celnice na nám. Republiky v Praze atd.), oslovily na základě kamarádských vazeb dvě spřátelené rodiny, a ačkoliv je vnější vzhled obou domů téměř identický, vnitřní uspořádání jsou zásadně individualizovaná na míru oběma rodinám. Dispozice jsou v obou domech nečekaně velkorysé a vzdušné i díky vnitřní sloupové konstrukci. Maximum bylo věnováno společným obytným prostorům, soukromé ložnice jsou redukovány na praktické minimum. Jde o tvarově archetypální, převýšené stavby postavené v prudkém svahu na kompaktním půdorysu, které zaujmou výraznými vysokými štíty, uprostřed s rizality. Kompaktní domy jsou usazeny na velmi malých pozemcích (každý asi 400 m²). Navzdory tomu se architektu podařilo přesvědčit stavebníky, aby věnovali předprostor domu veřejnému lesoparku. Stavby jsou tak svými štíty orientovány přímo k cestě, neodděleny plotem či jinou bariérou, a stojí de facto přímo v parku. Disproporce malých pozemků a vysokých domů proto naprosto zaniká. Barevnost fasády je střídmá v postmoderním duchu, převládá bílá a na okenních a dveřních rámech červená s modrou. Obě stavby působí téměř sakrálním dojmem, což je v interiérech podpořeno i vertikálně otevřenými halovými obytnými prostory. Podmínkou architekta v tomto případě bylo, že zadavatelé nebudou do navržené podoby druhotně zasahovat.

2 Evangelický kostel, Bratrská 129/IV, 1906, Matěj Blecha (1861–1919)
C 7
Jediný kostel 20. stol. ve městě

Společně s obřadní síní židovského hřbitova [38] je jindřichohradecký evangelický kostel jedinou církevní památkou vzniklou po roce 1900. Potřeba vybudovat evangelickou modlitebnu s veškerým zázemím pro místní komunitu přišla záhy poté, co byla v Jindřichově Hradci zřízena evangelická kazatelská stanice. Na stavbu kostela vznikla sbírka, přičemž největší pomocí byl peněžní dar manželů Třebických a továrníka Singera, jenž poskytl parcelu za zlomek její odhadní ceny. Co se týče jeho podoby – osloveni byli dva architekti – Jan Kotěra a o deset let starší a tehdy zkušenější Matěj Blecha. Blechův projekt nakonec vyhrál, jelikož byl méně nákladný. Matěj Blecha pocházel z rodiny architektů a stavitelů a ve své době byl nepřehlédnutelnou osobností, která určila tvář mnohých pražských ulic. V té době měl za sebou také několik realizací sakrálních staveb, včetně evangelických kostelů (Chvaletice, Kladno, Nymburk). Jindřichohradecký kostel, jehož tvarosloví mísí tehdy oblíbené folklorní prvky se secesním umírněným dekorem a historizujícími architektonickými citacemi, byl postaven v rekordním čase od dubna do září roku 1906. Fasádě vévodí převýšená vež akcentující hlavní vchod, jenž vede do předsíně. Samotná modlitebna je halový prostor prostý bohaté výzdoby. Interiér je obohacen pouze nástěnnými mozaikami, nad oltářem s ikonografií milosrdného Samaritána a citací Písma svatého (L, 10:27). Ve své době se jednalo o nejmodernější stavbu ve městě.

3 Mezinárodní sochařské žulové sympozium Jindřichův Hradec, 1997–2000
C 6
The Rolling Stones

Devadesátá léta minulého století přinesla řadu uvolnění, lidé mohli začít podnikat, cestovat, ale také svobodně tvořit a přemýšlet. Všechny tyto podmínky dovolily realizaci čtyř sochařských sympozií, která v Hradci zanechala téměř dvě desítky realizací ve veřejném prostoru [3a]. Navázalo se tak na žulová sympozia v Milevsku pořádaná od r. 1992. Mezi autory můžeme najít umělce lokální (Zdena Skořepová, Tomáš Franta), ale i ty na umělecké scéně více etablované (Pavel Opočenský, Jiří Kačer). Svá díla zde vytvořili také umělci z Japonska (Shinji Sakai, Keiji Yamaya, Noriko Onodera), Německa (Erich Reischke, Stefan Schulz) nebo Rumunska (Nicolae Ionescu) a Litvy (Saulius Vaitiekunas). Do veřejného prostoru se tak dostala řada současných děl, kterým se v naprosté většině musí přiznat velmi zdařilé umístění. Po posledním ročníku v roce 2000 se pořádání žulového sympozia přesunulo do Ostravy.

4 Gymnázium Vítězslava Nováka, Husova 333/II, 1923, Bedřich Bendelmayer (1872–1932)
D 6
Solidní vzhled a poctivost

Do roku 1923, kdy byla dokončena nová gymnazijní budova, sídlila tato vzdělávací instituce v prostorách bývalého jezuitského semináře, kde se nyní nachází expozice Muzea Jindřichohradecka. Tyto prostory již nemohly vyhovovat svému účelu, a tak československá vláda zafinancovala téměř sedmimilionovou stavbu, jež byla postavena na pozemku uvolněným městem. Gymnázium tak leží v klidové zóně vedle městských sadů a společně s pozdější Obchodní akademií [6] tvoří jakýsi studentský kampus. Pro projekt gymnázia byl osloven Bedřich Bendelmayer, jenž byl znám jako architekt a projektant historizujících staveb, později tvořil v secesním stylu. Po vzniku Československa v roce 1918 projektoval několik veřejných budov nebo bankovních domů. Budova školy je v jeho portfoliu poměrně ojedinělou stavbou, která se projevuje velice umírněným až konzervativním tvaroslovím, oproštěným od zbytečných ornamentálních prvků. Bendelmayer kladl důraz zejména na poctivý a solidní vzhled budovy, přičemž užíval tradičních materiálů. Průčelí budovy je mohutné a stejně jako zbytek stavby je charakterizováno lineárním členěním okenních rims. Důraz je kladen na hlavní vchod z Husovy ulice, jenž je rámován pilastry a korunován balkonem. Je na něj přístup z rozměrného lunetového okna. Po stranách budovy se nachází obytný dům ředitele a tělocvična. Ze zadního traktu, kde se nacházejí učebny, pak vystupuje těleso rozměrné posluchárny s půlkruhovým půdorysem. Výrazná je též mansardová střecha s observatoří. Budova byla moderně zařízena a kromě již zmíněných součástí bylo pamatováno i na rozměrnou knihovnu s ochozem, jež se nachází v prvním patře, nebo na bohatě vybavené fyzikální, chemické nebo biologické laboratoře. Gymnázium prošlo v letech 2009–10 rekonstrukcí, v rámci níž byly zřízeny další posluchárny v podkroví a přistavěna vnější schodišťová a výtahová šachta, jež není ničím architektonicky zajímavá.

5 Vila Edvarda Lederera, Pražská 100/II, 1904, Otakar Novotný (1880–1959)
D 6
Komplexně navržená vila

Přestavbu domu v Pražské ulici zadal významný jindřichohradecký advokát Edvard Lederer architektu Otakaru Novotnému. Žák Jana Kotěry nebyl tehdy ještě příliš známý, ovšem později se stal jedním z nejvýraznějších tvůrců své generace, navrhoval např. slavný dům pro Spolek výtvarných umělců Mánes na Masarykově nábřeží v Praze. V našem městě navrhl vilu anglického střihu. Využil zde nepravidelnosti původního objektu a hlavní vysoký rizalit průčelí asymetricky umístil do uliční fasády. Ačkoliv se jedná o ranou práci Otakara Novotného, která není pro jeho architektonický výraz typická, jde o komplexní dílo navržené od celku k detailu včetně velkorysých interiérů a nábytku. I zde bychom mohli hledat anglický vliv a podobnosti s nábytkovým designem Charlese Rennieho Mackintoshe. Do zahrady je dům orientován salla terrenou (krytou venkovní terasou typickou pro renesanci) a dominantním balkonem vystupujícím z podkroví. Pojednána je i samotná zahrada, jež kaskádovitě prostupuje až k dnešní (tehdy neexistující) Mířiovského ulici. Dům byl v nedávné době citlivě rekonstruován a je v soukromém vlastnictví.

6 Obchodní akademie T. G. Masaryka, Husova 156/II, 1931, Antonín Mečíř [B] (1888–1965)
D 6
Do města se dostal purismus

Jedná se o první z dvojice nových školních budov navržených Antonínem Mečířem. Nová objemná budova vstupuje do prostředí původních přízemních domů a úzkých uliček. Proto škola svým kratším křídlem půdorysu L předstupuje a do ulice umisťuje nižší domek školníka. Delší křídlo už ovšem hrdě nasazuje výšku hodnou školní budovy s moderními puristickými ambicemi. Strohá vysoká fasáda do Husovy ulice s okny řazenými do dlouhých linií v šambránách postrádá jakýkoliv ornament. Dekor a symboliku tak nese pouze portál v ustoupené hmotě nároží, jemuž vévodí socha římského boha obchodu Merkura od místního sochaře Václava Neubauera, který se podílel také na pomníku Mistra Jana Husa [9]. Ani v interiéru dům nezapře ambice modernity, jež se projevuje v broušeném terazzu na podlahách, dlouhých pobytových chodbách plných světla nebo kamenném schodišti doplněném nautickým trubkovým zábradlím. Ke cti dnešku slouží citlivě zrekonstruovaná fasáda s novými okny, pouze střešní nástavba školníkova domu dnes nepůsobí zcela citlivě k původní architektuře domu.

7 Socha plk. Švece, Janderova ulice, 1925, (zničen), Otakar Birma (1892–1953)
D 6
Znevážený hrdina

Otakar František Birma byl akademickým sochařem, absolventem Akademie výtvarných umění v Praze, ateliéru Josefa Václava Myslbeka a Jana Štursy. Roku 1916 byl zajat na ruské frontě a zařazen do čsl. vojska. Zúčastnil se bitvy u Zborova. Věnoval se převážně tvorbě legionářských pomníků a portrétů. Jeho monument upomínající plk. Švece byl vysoký zhruba 3,5 metru. Během nacistické okupace se dílo podařilo zachránit, zkázu ale dokončil režim komunistický, pro který byla upomínka na legionáře stejně nepřijatelná. Na místo Švece zde byl umístěn Bedřich Smetana [8] a jediné, co po původní soše zůstalo, bylo několik fotografií a dva modely uložené v Muzeu Jindřichohradecka. Další jedno dílo lze zhlédnout v Českých Budějovicích, kde byl v roce 2013 zrekonstruován a znovu osazen Zborovský pomník (Mánesova ulice). V roce 2018 se o podobný čin pokusila i radnice Jindřichova Hradce, když se rozhodla utcít 100 let od vzniku republiky znovuosazením sochy. Bez odborného vedení ale zvolila poměrně netradiční postup a nechala celou sochu vytisknout 3D tiskárnou. Výsledkem je karikatura Švece, ale i monumentu samotného. To vše za necelých 800 000 korun.

8 Busta Bedřicha Smetany, Janderova ulice, 1954, Josef Bílek (1896–1978)
D 7
Politicky přijatelný Smetana

Josef Bílek byl autorem zejména figurálních a portrétních památníků. Vystudoval Vyšší odbornou školu sochařskou a kamenickou v Hořicích a pražskou UMPRUM u Bohumila Kafky. Spolek Přátelé starého Jindřichova Hradce dal v 50. letech 20. stol. podnět k úpravě veřejného prostoru naproti bývalému pivovaru a za 7000 korun objednal u Josefa Bílka poprsí Bedřicha Smetany. Dílo následně spolek předal městu. Busta byla umístěna na Balbínově náměstí (dříve ulice Bedřicha Smetany) [8a] a později přenesena do Janderovy ulice [8b]. Tento prostor je z pohledu dějin 20. století pro sochy nejvíce exponovaným místem ve městě. Vystřídaly se na něm již tři sochařské realizace. V roce 1912 zde byl odhalen pomník 75. pěšího pluku. Ten byl posléze přesunut na nový městský hřbitov ve Vídeňské ulici a nahrazen sochou plukovníka Švece [7]. Po destrukci této sochy byla na stejné místo nakonec přemístěna zmíněná busta, která komunistům na rozdíl od Švece nevadila. V současnosti není toto místo příliš exponované a zasloužilo by si revitalizaci, jež by mu navrátila původní důležitost.

9 Socha Jana Husa, Husovy sady, 1923, Jan Vítězslav Dušek (1891–1966), (Václav Neubauer)
D 7
Asketický Hus

Jan Vítězslav Dušek absolvoval v roce 1909 sochařsko-kamenickou školu v Hořicích. Během I. světové války působil u 75. pěšího pluku, jenž je spojen s Jindřichovým Hradcem. V roce 1920 odešel do Tábora. Roku 1921 začal studovat na pařížské Académie de la Grande Chaumière u profesora Émile-Antoine Bourdella, žáka Augusta Rodina. Dušek po sobě zanechal rozsáhlé sochařské dílo, s nímž se nejčastěji setkáme na Táborsku. Socha Jana Husa, kterou realizoval pro Jindřichův Hradec, je nejmonumentálnějším dílem ve městě. Při hrubých pracích mu na díle vypomáhal místní sochař Václav Neubauer. Dílo představuje protestantsky idealizovanou figuru Mistra Jana Husa, silně evokující postavu Krista. Podle některých dobových pramenů se usuzuje, že Husova skutečná podoba byla ovšem spíše opačná. Prostorové řešení parku a umístění monumentu se vzájemně doplňují a vytvářejí tak jednotný celek. Je otázkou, zda při plánované revitalizaci parku bude toto spojení nadále respektováno. Dušek sochařsky vyzdobil i bývalou budovu soudu [14] a upravil Pomník padlým vojínům 75. pěšího pluku, kde jeho sokol nahradil rakouskou orlici.

10 Vila Emilie a Oldřicha Kolínových, Na Hradbách 36/I, 1932–33, Antonín Mečíř [B] (1888–1965)
D 7
Poctivá modernistická klasika

Monumentální vila manželů Emilie a Oldřicha Kolínových, ležící na městských hradbách v samém cípu Husových sadů, vděčí za své rozměry nařízení památkové komise, která doporučila zachovat půdorys původní historické stavby. Mečíř, jenž byl v té době v Jindřichově Hradci etablovaným architektem veřejných budov, navrhl tvarově jednoduchý, vysoce reprezentativní dům s hlavním vstupem ze sadů, jenž nese rysy purismu i funkcionalismu. Hlavním tvarem zůstává krychle, k níž jsou aditivně přiřazeny další části budovy, u nichž se střídají pravoúhlé a oblé tvary. Ústředním prostorem domu je obytná hala obložená exotickým dřevem se schodištěm vedoucím do pokoje pro služebnictvo, který se projevuje jako drobnější kubický tvar na střeše domu. Světlo je do haly vnášeno rozměrným oknem, které je hlavní dominantou vstupní fasády. Z haly je přístupný salon, jenž má balkon s výhledem na zámek a údolí řeky Nežárky. Dům sloužil kromě bydlení také jako ordinace primáře Kolína, jež byla komunikačně oddělena od obytných prostor a byla na svou dobu moderně vybavena (rentgenová místnost). Po druhé světové válce byla vila zkonfiskována a až do devadesátých let, kdy ji rodina stavitelů restituovala, sloužila jako jesle.

11 Památník Šoa, Zakostelecké náměstí, 2017, Vladimír Krninský (*1951)
D 7
22. květen, 1942

Dílo zde uvádíme i přesto, že vzniklo ve 21. století, a to kvůli jeho symbolické hodnotě a zároveň ostrým sporům, které mezi občany vyvolalo [11a]. Formálně jde o práci spíše konzervativního charakteru, které pomocí jednoduchých leštěných žulových bloků dává dohromady Davidovu hvězdu, z níž vyrůstá lípa v podobě menory. Jednoduchý nápad byl v původním plánu určen i jako místo odpočinku kolemjdoucích. Poklidné místo však obyvatelé okolních domů uhájili a díky nim je nyní památník, jenž měl vejít v přímý kontakt s příchozími, oddělen od okolí širokým záhonem, přes který se k němu nelze dostat. Autorem památníku je akademický sochař a restaurátor Vladimír Krninský. Dílo je připomínkou původních židovských obyvatel Jindřichova Hradce, kteří byli 22. května 1942 odvlečeni společným transportem do koncentračního tábora Terezín. Krninského restaurátorské práce je možné vidět například v kapli svaté Máří Magdaleny nebo přímo na sousoší Nejsvětější Trojice. Zmínit lze také bustu Marie Teinitzerové na domě bývalé gobelínky. [11b]

12 Fontána, Masarykovo náměstí, 2008, František Häckel (1937–2011)
D 7
Zpátky do budoucnosti

Häckel se jako absolvent pražské UMPRUM během svého života věnoval převážně restaurátorské práci. To mu ale nebránilo v občasné autorské tvorbě. Fontána na Masarykově náměstí je jeho posledním realizovaným dílem ve veřejném prostoru. Při tvorbě návrhu vyšel ze svého staršího díla, žulové kašny umístěné uprostřed křižovatky v pražské Libni (1983). Ač hradecká skulptura vznikla v roce 2008, snadno bychom ji zařadili po bok libeňské předlohy do osmdesátých let. Dílo esteticky zapadající do konce normalizace má sice své nesporné kvality, avšak v samotném historickém centru obklopené problematickou architektonickou úpravou Masarykova náměstí působí spíše nepatřičně. Autorským záměrem navíc bylo doplnit tuto fontánu osmimetrovým monolitem T. G. Masaryka, jehož návrh v roce 2010 darovala jindřichohradeckým členům ČSSD. Návrh však zůstal pouze v ideové rovině. Jako příklad jeho figurální tvorby můžeme uvést sousoší *Tři Grácie* (1984), které najdeme v Jabloňové ulici na Praze 10.

13 Městská spořitelna, Klášterská 139–141/II, 1936, Josef Filsak (datace nedohledána)
D 7
Historismus ve stínu moderní architektury

Neoklasicistní budova stojí na místě původně tří řadových domů a je výsledkem stavebního boomu, který Jindřichův Hradec v době první republiky zažíval. Klášterská ulice se tehdy proměnila ve výstavní bulvár, který známe dnes. Dům městské spořitelny zařazujeme do našeho výběru zejména z důvodů dobového architektonického kontextu. Ve stejném roce, jako tato eklektická historizující budova, byla např. realizována puristicky elegantní a strohá Živnostenská škola [15] architekta Mečíře, nedaleká Obchodní akademie [6] je dokonce o 5 let starší. Navzdory moderním architektonickým tendencím je Filsakova spořitelna svědkem, že ve městě tehdy byla stále poptávka po historizujících stavbách, které z dnešního pohledu můžeme označit za čistý anachronismus.

A ARCHITEKT
František Albert Libra (*1891, Český Herálec – †1958, Praha)

Realizací jindřichohradecké funkcionalistické vily pro Viktora Kohnera (1933) [30] se uznávaný architekt F. A. Libra dotkl našeho města ve svém vrcholném období, což je v kontextu novodobé architektonické historie města věc unikátní.

F. A. Libra, narozený v roce 1891, začal vykonávat svou vlastní architektonickou praxi v roce 1921. Profesní činností patřil – zvláště v meziválečné éře – k tomu nejprogresivnějšímu, co se v české architektuře odehrávalo. Velmi záhy se stal jedním z čelních českých reprezentantů funkcionalismu. Svůj významný vliv podpořil extrémním pracovním nasazením. Za svůj život vypracoval přes 300 projektů, z nichž byla velká část zrealizována. Intenzivně a úspěšně pracoval na 50 architektonických soutěžích. O tom, v jak architektonicky rozbouřené (chcete-li progresivní) době Libra žil, svědčí např. jeho učitel z pražské polytechniky Josef Fanta, sám autor významných pražských budov v historizujícím slohu: budovy hl. nádraží v Praze (1909) či budovy Ministerstva průmyslu a obchodu (1932). V kontrastu k práci svého učitele tvořil Libra jako jeho generační nástupce architekturu čistých puristických objemů, kde „ornamentem“ jsou jen racionalita a čistý technický detail.

Typologie staveb, jež navrhoval, byla velmi rozmanitá – od vilových a bytových domů, přes pomníky, řadu bankovních budov, průmyslové stavby, zdravotnická zařízení až po urbanistická řešení. Z této velmi široké škály uveďme např. obytné domy v pražských Vršovicích (1925), Edisonovu trafostanici v Praze (1927) či Spořitelnu v Kutné Hoře (1937). V kontextu jeho vilových staveb vyčnívá jindřichohradecký dům pro Ing. Kohnera jako velkoryse pojatá stavba, do které mohl Libra naplno promítnout své funkcionalistické přesvědčení o architektuře. Vrcholem Librova díla je pak jednoznačně komplex Masarykova sanatoria pro nemocné TBC ve Vyšných Hágách na Slovensku, které Libra po úspěchu v soutěži realizoval v letech 1932–38. Jednalo se o velkoryse pojatý komplex budovaný s ambicí té nejvyšší modernity, kterou tehdejší doba nabízela. Celý areál sestával z komplexního souboru staveb, kde bychom kromě hlavního léčebného bloku našli i budovy hospodářské, kapli, kotelnu s teplárnou a vilu ředitele, to vše navrženo do jednoho integrálního (funkčně i formálně) celku, naplňujícího tehdejší avantgardní ideály o funkcionalistické architektuře.

14 Soudní budova (dnes policie), Nádražní 567/II, 1929, Antonín Mečíř [B] (1888–1965)
E 5
Nová instituce pro Nové město

Budovu okresního soudu navrhl Antonín Mečíř na sklonku dvacátých let jako důstojnou instituci, která jistě formuje tvář rostoucího okresního města. Hlavní monumentální průčelí definuje centrální souměrnost a střídmé užití historizujících motivů, které budově soudu propůjčují nezbytnou tradiční vážnost spolu s aplikovanou sochařskou výzdobou na fasádě. Budova významné instituce je náležitě odstoupena od – v té době nově vznikající městské třídy – dnešní Nádražní ulice. Vytváří tak adekvátní a důstojný předprostor. Jedná se o jednu z mnoha celoměstsky významných staveb, která byla dle návrhu architekta Mečíře v Jindřichově Hradci realizována.

15 Živnostenské školy, Mířiovského 678/II, 1936, Antonín Mečíř (1888–1965)
E 5
Druhá škola od Mečíře

Pokud Mečířova budova okresního soudu ještě pracovala s dekorem a ornamentem ve vstupu, na elegantně strohých fasádách dnešního učiliště bychom je už rozhodně nenašli. Alespoň do té doby, než byla funkcionalismem inspirovaná architektura v nedávných letech necitlivě zateplena a oděna do těch nejkřiklavějších barevných tónů. Jemně členité prosklené plochy bohužel nahradila laciná a hrubě vyznívající plastová okna. Ze solidního domu tak dnes zůstala jen kvalitní urbanistická figura a hmota stavby, která definuje, tehdy jistě fascinující prosklenou vertikálou schodiště, nároží ulic Mířiovského a Pravdovy. Za pozornost stojí samotný předprostor školy. Monumentální vstupní schodiště je orámováno elegantním půlobloukem cihlové zdi, která spolu s kamennou lavicí obepíná dnes již důstojně vzrostlou lípu.

16 Česká spořitelna, Nádražní ulice 187/I, 1992–94, Vladimír Štulc (*1944), Jan Vrana (*1944), (architektonický ateliér HÉTA plus, s. r. o., Praha) spolupracující umělci: Jiří Sopko (*1942), Aleš Lamr (*1943), Jasan Zoubek (*1956)
D 6
Nejprogresivnější a nejméně populární stavba

Česká spořitelna je bezesporu nejodvážnější, nejvýraznější, nejosobitější, ale zároveň nejméně oblíbená stavba 20. století ve městě, která se doslova vklinila do vnitrobloku po demolici tří menších obytných domů na samém okraji historického jádra. Původním záměrem architektů bylo obsadit celé nároží Nádražní a Klášterské ulice, z něhož díky majetkoprávním vztahům sešlo. Ukázková postmoderní stavba je hlavní pohledovou dominantou Nádražní ulice ve směru do centra a svou pruhovanou fasádou z leštěné žuly, která jí vysloužila přezdívku „zebra“, upoutá každého příchozího do města. Skleněnou pyramidou, jasným odkazem na vchod pařížského muzea Louvre, zastřešující hlavní bankovní halu, zastínila původní akcent uliční osy – věž kostela Nanebevzetí Panny Marie. Budova je ve všech směrech agresivní; výrazná fasáda, ostré hrany trčící do prostoru, prolamované stěny, střídání leštěných a hrubých ploch a v neposlední řadě monumentální měřítko z ní dělají novodobý chrám tehdy nově se formující kapitalistické společnosti. Centrální hala byla bohužel v nedávné době přestavěna. Původně však byla ústředním komunikačním prostorem celého domu jdoucím napříč všemi třemi patry s vrcholem ve zmíněné pyramidě, pod jejíž základnou se dodnes nachází umělecká výzdoba autorů Jiřího Sopka a Aleše Lamra s ikonografií čtvera ročních dob. Sochařská díla vypracoval Jasan Zoubek. Budova si roku 2009 v regionálním tisku vysloužila titul největší ostudy města. Vzhledem k jejím výtvarným kvalitám se však jedná o jednu z nejvýznamnějších staveb druhé poloviny 20. století ve městě a jako taková by si v budoucnu zasloužila citlivější přístup, než jakého se jí doposud dostalo.

17 Spolkový dům, nerealizované návrhy: Josef Gočár (1880–1945), Antonín Hübschmann (1884–1914), Antonín Mečíř [B] (1888–1965), František Kavalír (1878–1932), Václav Kavalír (datace nedohledána)
E 5
Sen o kulturním domě

Diskuze o tom, zda má být ve městě nový spolkový dům, jenž by uspokojil nejen poptávku po kulturně společenských akcích, ale i požadavek místního Sokola po krytém sportovišti, se vedou již od roku 1882. Tehdy vzniknuvší družstvo se snažilo smířit spory mezi divadelníky a sokoly. Uvažovalo se o nové budově, jež by mohla stát v prostoru Husových sadů či na půdě dnešního objektu KD Střelnice. Spolek nakonec získal tehdy ne příliš lukrativní parcelu při dnešní Nádražní ulici. V roce 1912 došlo k vyzvané architektonické soutěži a město získalo celou řadu návrhů, které se zabývaly sloučením sportovní a kulturní funkce v jednu architekturu. Osloveni tehdy byli architekti Kavalírové z Prahy, arch. Antonín Hübschamnn a svůj návrh přidal i pozdější městský architekt Antonín Mečíř. Nejexkluzivnějším návrhem byl tehdy jistě projekt od slavného Josefa Gočára. Ten pod vlivem kubismu spojil všechny zmiňované funkce do jedné kompaktní budovy a Jindřichův Hradec se býval mohl zapsat na mapu světa kubistické architektury.

Zatímco stavby ke sportovním účelům ve městě nakonec vznikly, žádný z plánů nové budovy divadla nakonec realizován nebyl. Ke kulturním účelům byla nakonec stavitelem Josefem Filsakem v roce 1924 upravena budova Střelnice. Její dnešní řešení můžeme označit z hlediska funkčnosti za velmi kompromisní, a tak Jindřichův Hradec na svůj plnohodnotný kulturní dům čeká již 138 let.

18 Okresní ústředí Komunistické strany Československa, dnes Fakulta managementu VŠE v Praze, Jarošovská ulice 1417/II, 1985 (projekt), 1988 (zahájení provozu), Stavoprojekt. Antonín Dvořák (*1935), Naděžda Dvořáková (*1939)
E 6
VŠE je „kokos“

Jindřichohradecké Okresní ústředí Komunistické strany Československa vzniklo na samém sklonku osmdesátých let minulého století na místě historického tzv. Pezellenova domu, jenž byl zdemolován roku 1981. Následně zde bylo umístěno autobusové nádraží, které sloužilo až do zahájení stavby v roce 1985. Projekt, jejž pod hlavičkou Stavoprojektu vypracovali manželé Dvořákovi, kteří se již před tím osvědčili při projektování okresních výborů nebo základních škol po celých jižních Čechách, byl dokončen roku 1988 a svému původnímu účelu proto rozsáhlá čtyřpodlažní budova se suterénem, množstvím spletitých chodeb a schodišťových šachet, sloužila pouhých osmnáct měsíců. Ačkoliv se jednalo o tehdy nejmodernější stavbu ve městě co do svého technologického vybavení, architektonicky šlo o „unavenou“ postmodernu, na jejíž fasádě převládal bílý břizolit a červená cihla na nárožích, případně luxfery a plech. Díky svým zcela absurdním a nadsazeným rozměrům stavba, která si u obyvatelstva vysloužila přezdívku „kokos“ (komunistický kostel), po roce 1989 jen obtížně hledala využití a dokonce o ní kolovaly různé fámy (mezi nejrozšířenější „fake news“, tj. falešné zprávy, v tomto směru patří údajný výskyt plaveckého bazénu, jenž toho času ve městě palčivě scházel). Projekt, jak nařizoval zákon, počítal s uměleckou výzdobou. V tomto případě se jednalo zejména o rozměrný exteriérový reliéf s nápisem KSČ, jenž byl po r. 1990 nahrazen znakem města Jindřichova Hradce (autoři neznámi). V interiéru se pak nacházelo hned několik monumentálních strukturálních tapiserií, které zhotovila místní gobelínová dílna podle návrhu Josefa Müllera. Po roce 1989 zde sídlila např. Základní umělecká škola, internát Střední zdravotnické školy, různé soukromé firmy nebo zde byly i učebny 3. základní školy. Roku 1994 se budova stala sídlem Fakulty managementu Jihočeské univerzity, která později přešla pod Vysokou školu ekonomickou Praha. V roce 2009 byla stavba rozšířena o budovu Knihovnického a informačního centra, kterou navrhl jindřichohradecký architekt Milan Špulák, stejně jako celkovou modernizaci původní budovy, střešní nadstavbu a vnější i vnitřní dvoranu. V současnosti se připravuje záměr další fáze dostavby areálu, a sice vysokoškolské koleje. Špulákovy zásahy se po formální stránce radikálně vymezily vůči původní budově, a to zejména díky užití skla jako hlavního prvku fasády, jež se obrací směrem k rušné křižovatce a propojuje exteriér s interiérem. Nadstavba a modernizace naopak ctily původní projekt, jejž pouze materiálově inovovaly.

B ARCHITEKT
Antonín Mečíř (*1888, Praha – †1965, Jindřichův Hradec)

Patří mezi nejvýznamnější architekty 20. století v Jindřichově Hradci, jenž navrhl městské ikonické stavby. Vystudoval ČVUT v Praze, po studiích spolupracoval se stavitelem Josefem Sakařem v Karlíně. Do Jindřichova Hradce se dostal v souvislosti s vojenskou službou u 75. pěšího pluku. K jeho trvalému usídlení v tomto městě pak přispělo i seznámení s manželkou Emanuelou. Mečíř si záhy získal velkou oblibu a zajistil si společenské postavení, pracoval jak pro šlechtický rod Černínů, tak i pro významné hradecké rodiny. Zejména však po roce 1918, tedy po vzniku samostatného Československa, projektoval důležité veřejné stavby, jako byl okresní soud [14] nebo školy [6,15]. Mezi jeho nejvýznamnější realizace patří vila manželů Kolínových [10], chirurgický pavilon místní nemocnice nebo Obchodní akademie T. G. Masaryka [6]. Zároveň však navrhl i strukturu celých obytných čtvrtí (tzv. Zborov). Co se týče stylové charakteristiky jeho domů, pohyboval se mezi umírněným dekorativismem a modernismem. Po roce 1930 jsou v jeho díle patrné stopy funkcionalismu, jímž se však inspiroval selektivně. Absolutní čistota forem a oproštění se od dekorace mu nebylo nikdy blízké. Svými stavbami dokázal vytisknout osobitý charakter mnoha hradeckým ulicím. Aniž by popřel jejich moderní pojetí, dokonale se snoubí s historickým charakterem města. Po druhé světové válce se podílel na výstavbě nových činžovních domů v dnešní Nádražní ulici. Zajímavostí je, že byl velice blízkým přítelem Emy Destinnové a vášnivým sběratelem hodin, které odkázal místnímu muzeu.

19 Gymnasta, ulice U stadionu, 1979, Zdeněk Němeček (1931–1989)
E 7
Kousek Libně

Zdeněk Němeček absolvoval v roce 1959 Akademii výtvarných umění v Praze u profesorů Jana Laudy a Vincence Makovského. Po svém profesoru Laudovi užíval ateliér na Libeňském ostrově, kde je dodnes k vidění řada jeho realizací, včetně identického *Gymnasty*. Věnoval se převážně sportovním tématům. V období normalizace patřil mezi protežované autory a jeho tvorba nešla přehlédnout. Setkat se s jeho díly můžeme v řadě českých měst, ale i ve světě (Mexico City, Mnichov, Milán, Moskva), kde realizoval svá díla pro výzdobu sportovních stadionů. Významnou realizaci, kterou dobře znají především hokejoví nadšenci, najdeme v Praze před zimním stadionem na Výstavišti v Bubenči. Její zmenšenina je každoročně předávána nejlepším hokejistům jako anketní trofej Zlatá hokejka. Na jeho díle lze dobře ilustrovat současný problém nakládání s uměleckými díly z období normalizace. Řada z nich je dnes odstraněná nebo zničená. Výjimkou potvrzující pravidlo je např. dílo *Spurník*, jež sloužilo jako dětská prolézačka, a které před plánovanou destrukcí zachránil soukromý sběratel. Lze ho nyní zhlédnout v osadě Svazu československého díla Baba v pražských Dejvicích. Zdeněk Němeček si v roce 1989 vzal z vlastní vůle život.

20 Památník letců, nábřeží Ladislava Stehny, 2000, Josef Andrle (*1953)
E 7
Ikarus a Spitfire

Vyučený soustružník dřeva v karlovarském Moseru v roce 1978 emigroval do Mnichova, kde vystudoval Akademii výtvarných umění u prof. Leo Kornbrusta. V roce 1992 se vrátil do České republiky a usadil se v Dolním Skrýchově, kde posléze vybudoval sochařský park prezentující autorovy kamenné realizace [20b]. Většina plastik se pohybuje v abstraktní rovině s občasnou hrou směřující ke geometrické figurativnosti. Tu rozvíjí zejména ve svých malbách, často znázorňujících ženský akt, evokující obálky časopisů Playboy. Památník letců [20a] proto z jeho díla vybočuje jak tematicky, tak i provedením. Důraz je kladen na mělký kresebný reliéf a oproti tomu na jasně definovaný sochařský tvar křídla, přičemž z jedné strany se jedná o část stíhacího letounu Spitfire a z druhé o perutě mytologického Ikara. Ač se jedná o dílo zdařilé, tak z pohledu autorových dopadů na tvorbu veřejného prostoru Jindřichova Hradce je to dílo spíše marginální, v porovnání

A B C D E F G H I J

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

0 m 100 m 200 m 300 m

Radouňka

Dolní Skrýchov

Radouňka – Kopeček

← DEŠTNÁ

Dešenská

Na Okraji

Perlefová

Na Kopečku

Na Lukách

Přímá

Šenkova

Ke Mlýnu

K Rece

K rybníku

← PRAHA
← TÁBOR

Pražské Předměstí

Pražská

Rezkova

Nová

Přímá

Husovo nám.

Husova

Janderova

Masarykovo náměstí

Husovy sady

Mertovy sady

Jakubská

Bratrská

Zákostelecké náměstí

Balbínovo náměstí

Sladkův kopec

Sladkova

Mlýnovského

Schwaigrova

Tovární

Nádražní

Pravlova

Staré Čechy

Staré Hradiště

Třídolská

sídliště U Nádraží

JINDŘICHŮV HRADEC II

Olšina

U Dolního Skrýchova

Jarošovská

Jarošovské

→ BRNO
→ PELHŘIMOV

sídliště Pod Kasárny

Anglická

Francouzská

Belgická

Arch. Tepláho

Denisova

U Plovárny

Českých zahrad

U Knihovny

Česká

Gerstnerova

Bezručova

Dukelská

nábřeží Ladislava Stehny

náměstí Míru

Štítného

Svatojánská

Panská

Komenského

Rybniční

JINDŘICHŮV HRADEC I

JINDŘICHŮV HRADEC III

→ JINDŘIŠ

→ OTÍN

← JEMČINA

JINDŘICHŮV HRADEC IV

Nežárecká

Jemčinská

Na Pařízu

Mládežnická

Nežárecké Předměstí

K. Čapka

Karlov

Mlýnská

Pod Vrchy

Nové Sídliště

Pod hradem

Václavské

Na Příkopě

Na Rybníku

Rybníkova

Československých legií

U Nemocnice

Sibiřská

Zborovská

28. října

Jáchymova

sídliště Vajgar

Sídliště Vajgar

Řečička

→ DAČICE
→ KUNŽAK

← PLAVSKO

sídliště Hvězdárna

Na Pískách

Věrná

Na Točně

Kosmonautů

Na Výsluní

Nuslové

Milcová

Hvězdná

JINDŘICHŮV HRADEC V

Landfrasova

Rybnické Předměstí

Vídeňské

Jiráskovo Předměstí

→ VÍDEŇ
→ NOVÁ BYSTŘICE

← TŘEBOŇ
← ČESKÉ BUDĚJOVICE